

ВИРАЖЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ЧАСУ У РОМАНІ ФРЕНСІСА СКОТТА ФІЦДЖЕРАЛЬДА «НІЧ ЛАГІДНА»

Матерія рухається в просторі і часі. Отже, простір і час – корінні форми існування матерії. Сучасна філософія доводить, що категорія простору відображає протяжність, структурність, співіснування і взаємодію матеріальних систем та їх елементів. Категорія часу виражає тривалість існування, послідовність зміни станів у русі і розвитку матеріальних систем і елементів, з яких вони складаються [3].

Відображаючи дійсність, художня література, як і інші види мистецтва, не може не відображати і часопросторові форми її існування. У всіх художніх творах присутні час і простір. Автор художнього твору, відтворюючи реальний простір, формує певний художній простір, у якому відбуваються події. Цей простір може бути великим і охоплювати кілька країн або виходити за межі земної планети, або ж навіть звужуватися до тісних меж однієї кімнати.

Час, який відображається в художньому творі, називається художнім часом [2, с. 110]. Художній час є одним із засобів оволодіння соціальним та індивідуальним часом, його відтворення, творення, збереження та перетворення.

Час і простір є важливими характеристиками образів художньої літератури. Різні образи вимагають різні просторово-часові координати. Знайомлячись з романом Ф. С. Фіцджеральда «Ніч лагідна», читач найчастіше зустрічається з головним героєм Діком Дайвером – талановитим лікарем-психіатром, який одружився з спадкоємицею мільйонного статку Ніколь Уоррен. Він перебуває в центрі подій впродовж всього роману. Образи Ніколь і її сестри Бебі Уоррен, їх друзів та знайомих є типовими для американського суспільства того часу. Через свою повторювальність вони мають фоновий інтерес, незалежно від їх участі в зовнішніх подіях.

Особливістю роману Ф. С. Фіцджеральда «Ніч лагідна», який складається з трьох книг, є відсутність лінійної послідовності, хронології подій [4].

Перша книга починається з опису подій, які відбулися в червні 1925 року на березі Французької Рив'єри. Це фактично калейдоскоп безтурботного життя американців в престижному європейському літньому курорті, яке затьмарюється загостренням психічного захворювання Ніколь Уоррен на останній сторінці першої книги.

Друга книга розповідає в зигзагоподібній манері про життя персонажів роману протягом досить тривалого періоду часу, який передуює подіям першої книги. Наприклад, перша глава другої книги охоплює події весни 1917 року, коли двадцятишестирічний Дайвер прибув до Швейцарії вдосконалювати свою майстерність лікаря та випадково зустрів юну красуню - пацієнтку психіатричної лікарні, чиє життя занапастив власний батько-мільйонер. Потім в цій главі згадується участь Діка в першій світовій війні, його навчання в США і

Європі в 1914-1917 роках, публікація його книги в 1920 році, його демобілізація та повернення до Цюріха в 1919 році.

В третій книзі описується період часу, що настає після подій першої книги. Читач знайомиться з трагічними моментами життя Діка, який все гостріше відчуває залежність від мільйонів сім'ї Уорренів, відволікається від серйозних занять і намагається заповнити духовну пустоту випивкою, повертається до США, змінюючи безуспішно місця проживання і роботи. Життя Діка – це трагічна втрата важливих людських якостей під впливом хибних ідеалів світу багатих.

Крім першого варіанта роману, який вперше побачив світ у 1934 році і який слугує матеріалом нашого аналізу, існує другий варіант роману, підготовлений в 1948 році до друку М. Каулі, товаришем Ф. С. Фіцджеральда, на основі пропозицій щодо змін в романі, залишених автором перед смертю. Спроби викласти події сюжету в хронологічній послідовності були викликаний негативними відгуками критиків щодо темпоральної структури першої версії роману [5]. Сучасні читачі різних країн світу мають можливість читати однаково популярні обидві версії роману.

Кожний сучасний літературний твір будується навколо своєї просторово-часової сітки, своєї системи координат [1].

В основі аналізованого роману лежить чудернацьке поєднання різних типів просторово-часових моделей. Автор часто використовує елементи циклічної (кругової) моделі, підтвердженої постійною зміною природних циклів. Наприклад,

1) пiр та мiсяцiв року: ...one June morning in 1925...[4, с. 33], ...in the July sun... [4, с.113]; In the spring of 1917 [4, с. 143], It was a damp April day...[4, с.148]; ...in August...[4, с. 190]; In November...[4, с.198]; ...the April sun...[4, с. 287]; ...about October... [4, с. 160]; It was May...[4, с. 166]; in September...[4, с. 188];

2) частин доби (ранок, день, вечiр; години, хвилини): ...it was almost two...[4, с. 42]; Five minutes passed ...[4, с. 54]; A limpid black night...[4, с. 68]; It was almost four...[4, с. 83]; ...early tonight... [4, с. 88]; ... at eleven...[4, с. 107], ...at 6...[4, с. 122], ...since nine in the morning [4, с. 128]; By one o'clock...[4, с. 129]; It was late afternoon...[4, с. 169], ...at night...[4, с. 188]; One morning a week later...[4, с. 275];...at four o'clock next afternoon...[4, с. 320]; at two o'clock that night...[4, с. 323]; ...next morning...[4, с. 297, 301].

Циклічна (кругова) модель ґрунтується на уявленні про замкнутий ланцюг подiй: все в нашому житті повертається. Така просторово-часова модель підкреслює довгий і важкий шлях видужання Ніколь, коли покращення в здоров'ї змінювалися черговими погіршеннями. Автор зауважує, що півтора роки хвора жінка не відчувала ніякої радості в житті, в різні пори роки вона лише бачила робочих, які працювали на дорогах, що мали різний колір в травні, липні, серпні і знову весною.

Even this past year and a half on the Zugersee seemed wasted time for her, the seasons marked only by the workmen on the road turning pink in May, brown in July, black in September, white again in Spring [3: 207].

Елементи циклічної моделі в аналізованому романі тісно поєднуються з лінійною моделлю. Остання використовується автором, коли час асоціюється з стрілою, направленою від минулого до майбутнього. В цій моделі кожна подія визнається унікальною, а людина сприймається як особа, що постійно змінюється [1]. Такий психологічний підхід до зображення подій допомагає читачу краще зрозуміти зміни в житті героїв: Ніколь видужала і створила нову сім'ю після розлучення, Дік деградував фізично і професійно, заплутавшись в хибних ідеалах мільйонерів.

Отже, в художньому творі різні просторово-часові моделі існують не ізольовано, вони динамічно взаємодіють, що слугує найповнішому розкриттю задуму автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Николаев А. И. Основы литературоведения: учебное пособие для студентов филологических специальностей / А. И. Николаев. – Иваново: ЛИСТОС, 2011. – [Електронний ресурс] / Режим доступу : www.listos.biz/.
2. Пелевина Н. Ф. Стилистический анализ художественного текста / Н.Ф.Пелевина. Ленинград: Просвещение, 1980. – 271 с.
3. Простір і час - форми буття матерії - Філософія ... [Електронний ресурс] / Режим доступу : pidruchniki.com/.../prostir_chas_formi_buttya_...
4. Fitzgerald F.S. Tender Is the Night / F.S. Fitzgerald. Moscow: Raduga Publishers, 1983. – 400 с.
5. Tender Is the Night. [Електронний ресурс] / Режим доступу : en.wikipedia.org